

virtuts de Gaziell, escriptor i periodista brillant —continua aquest editorial—, no hi ha pas la ponderació: «en l'article que ahir publicava apareix repetidament la còmica exteriorització de la seva inflada vanitat, molt superior a

blicat a «Revista de Catalunya», núm. 8 (febrer de 1925), ps. 117-121, i recollit a Carles SOLDEVILA, *Obres completes* (Barcelona 1967), ps. 1259-1263. En síntesi, Soldevila hi constata l'escassa o nul·la influència de la crítica literària en la formació de les preferències del gran públic, l'interès que presenta per ella mateixa, com a gènere independent, i els obstacles que impedeixen que, a Catalunya, en sorgeixi una de «forta i intel·ligent» organitzada en capelletes, les quals, ara com ara, no existeixen.

la pròpia vàlua.» La seva audiència no és tan àmplia com pretén, perquè aleshores «la seva posició seria millor». I, per acabar, descarta la rèplica raonada i sentència inapel·lablement: «El

seu cas personal està vist i jutjat [...]. I hem de dir que són molts els qui, entre l'actitud de «Gaziell» i la de «Xènius», prefereixen la d'aquest últim, que té almenys l'avantatge d'ésser més clara i menys inelegant.» La fallàcia ja està servida. I s'arrossegarà, tenaç, durant molts anys.

MANUEL LLANAS

El grup de «Taula» i la modernització de la cultura valenciana,
per Salvador Palazon

1. Una renovació cultural promoguda per intel·lectuals

Els intel·lectuals valencianistes que s'aplegaren al voltant de la revista «Taula» se sentiren protagonistes d'un moment històric especialment important per a la supervivència de la cultura nacional dels valencians: la renovació de la Renaixença tot rectificant-la considerablement. Fins i tot s'arribà a parlar de «Segona Renaixença».

El grup de «Taula» revisà la cultura autòctona, demostrà la seva inviolabilitat i proposà la creació d'una cultura nacional i moderna. La seva actuació, per tant, intentà d'abastar els diversos aspectes culturals, car en última instància es tractava d'un projecte global de modernització de la societat valenciana.

El regionalisme de l'«Himno» i l'abstencionisme cultural eren les notes dominants al País Valencià dels anys vint. Contra la demagògia «espanyolera» els intel·lectuals valencianistes plantejaren una visió racional de la qüestió valenciana: denunciaren la falsificació de la personalitat col·lectiva feta pels que pretenien de separar l'idioma propi de les característiques valencianes¹ i demostraren la fallàcia del discurs fallero-folkloric.²

1. «Tota cultura respon a una llengua, i llengua i cultura són esperit i característiques determinants i diferencials dels pobles. Perquè de la mateixa manera que fóra absurd una cultura francesa en alemany o una cultura filipina en anglès, és absurd, inadmissible i vexatiu una cultura valenciana en castellà» (dins la secció «Diversa», «La República de les Lletres», núm. 3, gener-març de 1935, p. 31).

2. «Una feina de destrucció i d'enderroc

Les desviacions anteriors tenien una causa: l'absència de cultura. La pobresa cultural dominant aleshores al país explicava la ignorància sobre la pròpia col·lectivitat i permetia l'aparició d'uns trets postissos, d'una segona personalitat supèrflua i falsificadora que emplenava l'oblit de la pròpia realitat i creava una tradició folkloritzant i pseudo-valenciana.

La cultura era el mitjà que permetria superar la superfície folklorica que embolcallava i desorientava la majoria dels valencians. La cultura ens menaria a l'autoconeixença col·lectiva. I conèixer-se era recuperar-se.

La inapetència cultural del país era evident. Thous Llorens en un article que escriví a «Taula» es queixava de la manca de vida cultural i profetitzava: «Si els intel·ligents de València no se donen compte de la responsabilitat que tenen i els capitalistes segueixen triant taronja de espalles al teatre, a la literatura, al cine valencians, a l'intervenció en la vida de la ciutat de les normes artístiques de tota mena, els homes d'estudi i els homes d'art seguiran emigrant, com fins ara i la ciutat quedarà pot ser neta, llisa, recta, plana i amb totes les virtuts —no cal nomenar-les— d'una perfecta nova rica.» Segons Thous, la ciutat que es modernitzava en «asfalt» i «nombre d'habitants» restava en «un lloc en-

d'una falsa identitat valenciana» en mots de Manuel Aznar i Soler (*Redreçament i ruptura de la cultura valenciana* (1927-1936), «Els Marges», núm. 12, 1978, ps. 26-27).

3. THOUS LLORENS, *La ciutat nova rica*, «Taula», núm. 27 (desembre de 1929), ps. 8-9.

darrerit» en cultura. No hi havia, doncs, l'ambient cultural que calia esperar. En el mateix sentit, «Taula» protestava en una ocasió per la mentalitat botiguera que dominava l'Ajuntament de València, el qual s'estalviava diners evitant un concurs de cartells.⁴

Els de «Taula» aspiraven a transformar la societat valenciana en una societat europea, amb una infraestructura cultural i amb uns «costums» de tipus europeu: museus, exposicions, etc., i on es consumís cultura. Les queixes dels escriptors són contínues en aquest sentit. Així, Navarro Borràs afirmava que «València és un pobre mercat per als artistes».⁵ I Adolf Pizcueta escrivia que «l'interès per la literatura i pels homes de lletres no és una qualitat destacada del nostre poble, en l'atenció del qual hi ha més llocs per altres activitats i per altres gents», i criticava «l'apatia i el desconeixement del públic envers els mèrits de l'escriptor».⁶

En aquell estat de prostració nacional i cultural només el neguit renovador d'una minoria intel·lectual rompia l'autosatisfacció general. Els intel·lectuals valencianistes intentaren d'introduir inquietuds que posessin fi a la «tranquil·litat» de l'ambient cultural: donaven notícies de les últimes tendències teatrals, promovien sorolloses polèmiques... En definitiva, remogueren l'ambient. Cridar l'atenció tot aconseguint que els escriptors i el públic es plantejessin certes qüestions significava superar la indiferència i el «meninfotisme». I alguna cosa en sortiria. El que ells pretenien era recuperar el país tot impulsant un ampli moviment on cabessin totes les tendències (la «tolerància» tan repetida a les publi-

cacions de l'època), per crear una «cultura pròpia, elevada i digna».⁷

Els intel·lectuals valencianistes s'automposaren el paper de ser motors del «redreçament» nacional. A la base hi havia una fe immensa en el valor transformador de la cultura i en les possibilitats de recuperació del poble valencià, que «sap fer reviscolar el seu caràcter, quan troba ocasió i sovint manifesta el seu sentiment propi; si bé no sempre sàpiga posar-lo de relleu, i fer-lo respectar degudament. Però seria injustícia palesa no reconèixer en ell la facultat de desvetllament que poc a poc podria ésser augmentada i millorada. I això és el que respon als elements directors, això és el que poden fer les minories».⁸

Allò que calia fer era «aprofitar els seus impulsos i emmenar-los a una idealitat».⁹ I, finalment, hi havia un gran optimisme en la pròpia capacitat «desvetlladora». Thous Llorens ho expressava així: «Si fóra possible que en nostra ciutat se posaren d'acord una dotzena d'artistes, en ells podia estar la regeneració.»¹⁰

La tasca cultural a què s'abocaren els intel·lectuals valencians per a regenerar el país abastava diverses direccions, ja que volien crear una cultura nacional. Tots els aspectes culturals (almenys aquesta era la intenció) eren atesos en programar les publicacions de l'editorial «L'Estel»: «...diem que, entre els volums de la llista, hi ha una gran diversitat que respon a la necessitat que les branques distintes de la cultura valenciana tenen d'ésser ateses.»¹¹

Prometien epistolaris, biografies, llibres monogràfics d'art, literatura. Estructurar les diverses parcel·les culturals, estudiar-les i fer-les arribar al públic; crear i publicar. Heus ací la feina dels intel·lectuals valencians. I no era pas poca.

Els de «Taula», a part el fet de ser creadors, hagueren de convertir-se en promotors culturals. I com que les seves iniciatives necessitaven un suport econòmic s'oferiren als «negociants» i

4. *Regal de cartells*, dins la secció «Notes», «Taula», núm. 18 (març de 1929), p. 13. També sobre això subratllen l'opinió del vivista Foster Watson; del qual diuen que va venir dues vegades a València i que la darrera vegada va escriure unes impressions on consignava «la desproporció entre l'actual potència econòmica de la ciutat i l'actual nivell cultural de la mateixa» (*Ha mort Foster Watson*, dins la secció «Notes», «Taula», núm. 18 [març de 1929], p. 13). I en una altra ocasió comentaven amb ironia «el grau de cultura artística d'aquesta regió rica i pròspera» que només havia comprat quatre quadres a l'Exposició de Arte de Levante (*La Exposición de Arte de Levante*, dins la secció «Notes», «Taula», núm. 28 [gener de 1930], p. 13).

5. Enric NAVARRO BORRÀS, *L'art i els artistes. Exposicions a València*, «La República de les Lletres», núm. 1 (juliol-setembre de 1934), p. 32.

6. Adolf PIZCUETA, *El valencià i Garcia Sanchez*, «Taula», núm. 20 (maig de 1929), ps. 4-5.

7. Artur PERUCHO, *Cròniques Catalanes. Comprensió i cordialitat*, «Taula», núm. 3 (desembre de 1927), p. 9.

8. Felip MATEU I LLOPIS, *L'actual moviment cultural de València, davant l'hora present de Catalunya* (Tarragona 1931), p. 8.

9. *Les falles, La Casa de València, La "Patria Chica"*, «Taula», núm. 6 (març de 1928), p. 3.

10. THOUS LLORENS, *La ciutat nova rica*, «Taula», núm. 27, ...

11. Col·lecció «L'Estel», «Taula», núm. 13 (octubre 1928), p. 9.

als «financers» del país com a organitzadors culturals. Navarro Borràs, en un article aparegut a «Taula», proposava a la burgesia valenciana seguir l'exemple de Cambó, «[el qual] no desatén la labor cultural pel mig del llibre».¹²

Segons Navarro Borràs, el mecenatge només seria inicial («Sols manca l'impuls primer, la palanca del capital»), car a llarg termini «fins seria un modest negoci».¹³ I els burgesos només havien de posar-hi els diners, ja que els intel·lectuals s'encarregarien de tot: «vos oferim l'organització, la cura i custòdia, la propaganda, els originals!»¹⁴

Però la qüestió era molt més complexa que la necessitat d'un mecenatge puntual. En intentar crear una cultura nacional havien de plantejar-se quina classe social havia de constituir la pedra angular sobre la qual s'havia de construir aquesta cultura nacional, o bé quina classe podia liderar un projecte cultural nacional.

Es coneguda la bona relació que mantingueren els intel·lectuals de «Taula» amb una certa burgesia que, poc temps abans, havia iniciat de la mà de la Lliga una activitat política que pretenia modernitzar les estructures de l'estat espanyol, i substituir l'oligarquia dominant per tal de crear un estat modern, burgès i europeu. Malgrat l'escissió de «Pàtria Nova» arran de la Dictadura, provocada per molts dels que després formaran «Taula», els intel·lectuals valencianistes cerquen el mecenatge entre les capes burgeses. I van més enllà: s'ofereixen com a tècnics de la (global) renovació desitjada.

Navarro Borràs ho deia així en el mateix article de «Taula»:

«Jo voldria poder cridar als quatre vents, ben prompte, els noms dels Mecenes valencians.

»Perquè ha d'haver-los. Si no ¿on estarien distrets els homes de la finança, de la propietat privada, del comerç, que no veuen que este tot orgànic que és un poble necessita ideals collectius; sentiments de solidaritat; responsabilitat etnogràfica; fe i anhels que sols pot aprendre en llibres escrits pels seus homes, amb sa pròpia llengua?

»¿En què esmerçareu millor unes

pessetes —poques— que en vostra pròpia glòria i profit, hòmens de negocis? ¿No veieu que este negoci sentimental està per explotar?»¹⁵

Amb tota claredat, Navarro Borràs fa una crida perquè els «hòmens de negocis» liderin un projecte cultural nacional. I els intel·lectuals cal pensar que serien els encarregats de plasmar els «ideals collectius» en «llibres escrits» en «sa pròpia llengua».

«Noucentistes» a la recerca d'una burgesia que tingués una vocació nacional, la intentaren en aquell sector que veieren més propici: la reduïda burgesia financera que feia temptatives valencianistes. Buscaven clarament la seva «Lliga».

Joaquim Reig és un d'aquests burgesos que es decidiren a fer política valencianista i que també va col·laborar en el moviment literari. Una de les seves aportacions literàries consistí a fer una versió catalana, «a partir de l'anglès», d'uns contes nòrdics, que es va publicar a «L'Estel» amb el títol de *Contes per a infants*. En explicar les raons de la seva traducció esmenta la voluntat d'inculcar la «tolerància» en els infants valencians. El terme «tolerància» i d'altres com «civilitat», «diàleg», «democràcia» i «liberalisme» apareixen sovint en les revistes de l'època i en articles de diversos escriptors. En totes les ocasions hi havia la voluntat d'assolir una societat de tipus europeu. Alguns sectors de la burgesia financera que havien apostat pel canvi que suposava l'«Espanya Gran» podien avenir-se amb les intencions del grup de «Taula». Als uns i als altres els interessava construir un país modern i... «burgès». La cooperació era, per tant, escaient. No hi fa res que amb el temps formessin partits polítics diferents i que protagonitzessin sorolloses polèmiques polítiques. La radicalització de la política espanyola dels anys trenta comportà la major separació dels diversos valencianismes, però, malgrat això, a la base hi havia un únic projecte per una societat valenciana. Les possibles alternatives «populars» no eren significatives. La defensa de la República era, al cap i a la fi, la defensa de la «democràcia», del «liberalisme» i de la «tolerància». I les velleïtats marxistes dels col·laboradors de «Nueva Cultura» no eren de debò cap alternativa. La polèmica sobre l'*Institut d'Estudis Valencians* era deguda a qüestions de

12. ENRIC NAVARRO BORRÀS, *Negociants, financers, escolteu*, «Taula», núm. 9 (juny de 1928), p. 3.

13. *Ibid.*

14. *Ibid.*

15. *Ibid.*

mètode; també, al capdavant, era l'*Institut*, com el de Barcelona...

Amb la República, i amb la intervenció directa en la vida política a través dels partits valencianistes, els nostres intel·lectuals tingueren l'oportunitat de seguir la via institucional en el procés de normalització cultural. Els projectes eren els d'abans de la democràcia —revistes, col·leccions de llibres...— i d'altres —possibilitat d'entrada de l'idioma en els centres oficials d'ensenyament— que permetia la nova situació política.

Però el camí s'havia iniciat abans i els escriptors valencianistes havien sol·licitat el mecenatge necessari. I mentre la institucionalització republicana no arribava obtingueren una revista, una editorial... Amb la República la nova situació no permeté que el procés de renovació nacional fos apropiat i encapçalat per aquells sectors de la burgesia més «sensibles». Potser per moltes raons: els cercles burgesos valencianistes sempre foren molt reduïts i al capdavant tampoc no plantejaven una renovació de les estructures socio-econòmiques del país...

2. Situació del llibre valencià

Al primer número de «Taula» Francesc Caballero i Muñoz escrivia l'article *Panorama del llibre valencià*,¹⁶ on exposava la situació de la literatura en l'idioma del país tot considerant els elements que intervenen en qual-sevol mercat literari. I afirmava: «Podem dir, en termes generals, que el llibre valencià no existeix. Com no existeix l'home de lletres valencià.» Per afegir a continuació: «D'editors no cal parlar.» Per tant, ni editors ni escriptors ni llibres. Val a dir que la crítica ni l'esmenta. Potser «no calia» parlar-ne tampoc.

Davant d'aquest panorama tan descoratjador es pregunta: «¿Què caldria fer?»; i arribats aquí, en el remei que proposa deixa de banda els elements que havia considerat (editors i autors) i gira els ulls vers el públic. Calia crear un públic lector valencià: «avivar l'apetència esmoreïda del públic.»

En oblidar-se d'esmentar remeis en el camp editorial —creació i organització moderna d'editorials— o en as-

pectes de la creació literària —renovació estètica i ideològica dels autors—, Caballero sembla intuir el que serà el problema principal de la literatura del país: la manca de públic. En definitiva, el problema que no podien solucionar els intel·lectuals de «Taula» perquè no depenia directament d'ells.

Efectivament, calia, per aconseguir una literatura normal, tenir un públic normal. Era necessari augmentar la poca quantitat de gent que llegia en català i també superar les «reduccions» que dominaven el panorama literari valencià, les quals consistien en la identificació de la literatura autòctona amb el floralisme o amb el vulgarisme, segons els gèneres. Una literatura normal exigia abolir aquestes reduccions. En poesia calia «crear-se cadascú la seva personalitat i, sobretot, fer un cos de lectors avesats a tots els ritmes i tendències»,¹⁷ com deia Navarro Borràs; i, respecte als altres gèneres, calia dignificar-los.

Si ja hi havia públic per als sàinets i fins feia poc n'hi havia hagut per a la prosa (sovint un sàinet) de les col·leccions populars del tipus «El Cuento del Dumenche», ara calia crear un públic per a una altra mena de teatre i per a una altra mena de prosa: un públic culte per a una literatura culta. És a dir, s'havia de dignificar la producció literària que en bona lògica hauria d'haver estat consumida per les classes burgeses i petit-burgeses del país.

Val a dir que tot i les esperances inicials d'aconseguir una comunitat literària valenciana (per fi s'editaven novel·les i es feia una crítica decent des de les revistes valencianistes) els projectes no s'havien de dur a terme. Fallà el públic. La societat valenciana no s'assabentà de l'existència del llibre valencià o bé no en va fer cas. Els avenços que el valencianisme cultural aconseguia durant la República no es traduïen de seguida en els resultats pràctics que permetessin l'existència d'un mercat literari valencià. Potser encara faltava temps perquè els esforços que podien esmerçar-se en la línia normalitzadora —ensenyament de l'idioma, atenció al públic infantil, premsa, etc.— donessin els fruits esperats. Però allò cert és que la manca de suport social continuava: després de quatre anys de «normalitat»

16. FRANCESC CABALLERO I MUÑOZ, *Panorama del llibre valencià*, «Taula», núm. 1 (octubre de 1927), ps. 4-5.

17. ENRIC NAVARRO BORRÀS, *El Manifest de "L'Amic ds les arts"*, encara, «Taula», núm. 8 (maig de 1928), p. 11.

republicana Navarro Borràs havia de continuar parlant de la «trista realitat del llibre valencià». I ho deia així: «Sovint es pensa la dificultat d'expansió del llibre valencià. Com es publica tan poquet? O més bé: Com es venen tan pocs llibres valencians? El llibre valencià és baratíssim. De vegades es dona perdent diners, que naturalment algun patrici, des del fervor de l'anonimat, sufraga. Costa de creure que edicions de cinc-cents exemplars necessiten anys per a esgotar-se, quan n'hi hauríem d'exhaurir un cada mes...»

I afegia: «Tenim un deure de pensar que els escriptors valencians de solvència ho han estat a força de molts de sacrificis. Encara no ha existit la publicació d'expressió valenciana que pague els originals. Pensem que si el País Valencià té uns poetes; i uns prosistes que, més o menys selectes i formats representen la seua literatura, són tots més romàntics dels que en cap altra activitat es donen. Ningú ni cobra, ans al contrari: l'amor a la llengua pròpia és tan gran que el dèficit de les publicacions el paguen sovint, els que escriuen. Esta és l'amarganta veritat que cal no amagar ni un dia més.»¹⁸

Aquests mots van ser escrits vuit anys després que Caballero parlés del «panorama del llibre valencià» al primer número de «Taula». I ambdós articles mostren que llurs respectives situacions —inici del «redreçament» i plenitud del procés— tenien una característica bàsica inalterable: el mecenatge i el sacrifici de l'escriptor havien de compensar la manca eterna de públic. Però hi ha una diferència: ara, vuit anys després, tenien llibres (als magatzems, sembla). La tasca que depenia únicament dels intel·lectuals s'havia fet: entre «L'Estel» i la Castellonca s'havien publicat llibres que pretenien equiparar-se a les literatures normalitzades d'altres països, i també la crítica possible començava a funcionar. No s'havia aconseguit, però, la resposta del públic esperat: les classes mitjanes i burgeses continuaven sense llegir la literatura culta que es feia en l'idioma del país i, en definitiva, continuaven sense apostar pel projecte cultural nacional que promovien els de «Taula».

3. La llengua literària i el paper de la literatura

La Renaixença havia creat al País Valencià una minsa tradició poètica que s'assimilà al jocfloralisme. El pitjor Llorente formà escola, i aquesta tendència dominà la poesia valenciana durant molt de temps. Ja en el segle xx, alguns poetes romperen amb la tradició oficial dels jocs florals i recuperaren els aspectes més interessants de la poesia llorentina. Al marge, i majoritàriament, la poesia valenciana seguia el camí de «Lo Rat Penat», amb els tòpics floralescos de rigor.

Davant la tradició «arcaïtzant» dels poetes de «guant» hi havia una altra manera de fer literatura en català. Aquesta segona tradició —la dels poetes d'«espardenyia»— emprava una llengua idèntica —que al capdavant no ho era— de la que parlava el poble.

Val a dir que si la tradició arcaïtzant s'assimilà a la poesia, l'altra via, la vulgaritzant, triomfava plenament en prosa i en el sainet. Per entendre'ns, la Renaixença al País Valencià continuava escindida en dues literatures: la literatura renaixentista, cultista, i la literatura antirenaixentista, popularitzant. Però si la tradició culta havia segregat una tradició poètica vàlida que es desmarcava del dilema arcaisme/vulgarisme (Duran, Mustieles, etc.) no es podia dir el mateix de la tendència popularitzant. Les «noveletes» populars i les «pecetes» teatrals es degeneraven encara més amb el temps. Només es podia aprofitar d'aquesta tendència que —en teoria— partia de la llengua parlada l'obra d'algun costumista castellanenc que sí que ho feia de debò. Això significava que en gran part la qüestió de la llengua literària estava per resoldre. Era necessari, per tant, que els escriptors valencians creessin un model de llengua que s'assumís col·lectivament i que a la llarga formés una tradició on poguessin acudir tots els que feien literatura.

Lògicament, els escriptors de «Taula» havien de rebutjar la tendència popularitzant. Així ho deien: «Els amics que ens han demanat que escrigam el valencià que ara es parla deuen meditar que això seria establir la pitjor de les tiranies. La tirania de la ignorància. ¿Els que parlen mal posant escola?»¹⁹

18. ENRIC NAVARRO BORRÀS, *Trista realitat del llibre valencià*, «Timó», núm. 2-3 (agost-setembre de 1935), p. 2.

19. *La tirania de la ignorància*, «Taula», núm. 3 (desembre de 1927), p. 3.

Hi havia una diferència radical entre les paraules anteriors i els que defensaven «el valencià que ara es parla». Per a aquests el «valencià que ara es parla» era simplement el valencià, mentre que per als intel·lectuals valencianistes el «valencià que ara es parla» era un valencià mal parlat. Carles Salvador ho explicava així: «Escriure valencià sense cap mena de castellanismes és escriure valencià. Barrejar valencià i castellà és transformar el nostre idioma en un dialecte espanyol.»²⁰

Evidentment, calia escriure en «valencià». I s'havien de desfer els equívocs dominants en l'ambient que impedien la dignificació literària de l'idioma. En primer lloc, calia demostrar la fallàcia dels autors d'obres ínfimes que es defensaven de les acusacions que rebien per la mediocritat de la llengua que empraven tot dient que escriviem com parlava el poble. L'argument adduït pels escriptors pseudo-populars era fals, car, com deia Navarro Borràs, «els cavadors i fematers de vegades parlen amb més propietat que algú dels nostres autors populars».²¹

La pretesa fidelitat a la realitat no podia ser cap excusa per a continuar fent subliteratura. Senzillament, no eren ni «realistes». Si s'argumentava la realitat lingüística com a model, es podia, en el mateix terreny, rebatejar les tesis dels autors pseudo-populars tot mostrant que la realitat lingüística s'havia de pouar on la llengua encara vivia normalment: a les comarques.

Però la raó bàsica que menava els escriptors conscients a insistir en la rigorositat a l'hora d'escriure no era pas la realitat del país, ni tan sols cap parcel·la d'aquella realitat. Que a les comarques encara es parlés un català pur era un factor més al seu favor, però llur plantejament era un altre: la realitat del país estava adulterada i calia regenerar-la, i la manera de regenerar-la era en primer lloc distingir clarament entre la realitat i l'ideal, entre allò que era i allò que havia de ser (en el camp de la llengua: el valencià corromput/ el valencià), i, en segon lloc, i tal com ho hem vist en l'elecció lingüística, practicar l'ideal. A mesura que es practiqués s'aniria

transformant la realitat sota el seu model (l'ús del català correcte aconseguiria esvaïr les incorreccions i els barbarismes).

El problema de la llengua literària es lligava així al problema de la recuperació de l'idioma. Per fer literatura calia una condició prèvia pre-literària: «comprar-se un bon diccionari, consultar-lo i ans que deixar anar un barbarisme pensar l'expressió correcta.»²² En definitiva, la llengua literària havia de ser una llengua correcta.

Amb això la qüestió de la llengua literària es lligava íntimament al procés de normativització lingüística. El caos ortogràfic valencià era perjudicial per a la llengua i per a la literatura. Calia unificar l'ortografia i, davant la mancança d'una autoritat lingüística unànimement acceptada, es va recórrer a l'acord.²³ Salvador Guinot proposava el 1930 acceptar les normes de l'Institut d'Estudis Catalans,²⁴ i, per fi, l'any 32 les principals entitats culturals del país signaven les Normes de Castelló. Era el resultat d'un llarg procés que havien forçat els escriptors valencianistes amb la pràctica del fabrisme i la seva propaganda. Així, Carles Salvador escrivia el 1929:

«El català d'Almela i Vives és ben normal. En ell no hi ha res de subdialectal, i quan apareix algun dialectalisme és per un ànsia constructora, unitarista del llenguatge, convenient a totes les comarques catalanes.

»A València hom escriu ja com a Barcelona, mostra patent que Pompeu Fabra no ha treballat a soles per al Principat, ans per a tota Catalunya. Els escriptors joves valencians, sabedors de llurs responsabilitats, compleixen llurs deures.»²⁵

Val a dir que en alguna ocasió el fabrisme intentava de ser «absolut»: les novel·les de Peruchó i Carreres, o «La República de les Lletres». I el mateix Carles Salvador considerava excessivament ràpida aquesta mesura.²⁶

22. *La tirania de la ignorància*, «Taula», núm. 3 ...

23. *Als escriptors valencians i a les publicacions valencianes*, «Taula», núm. 34 (juliol de 1930), ps. 3-4. Sobre aquest tema cal mirar l'estudi de Francesc PÉREZ i MORAGON, *Les Normes de Castelló* (València 1982).

24. *Lo que diu Salvador Guinot*, «Taula», núm. 36-37 (setembre-octubre de 1930), ps. 13-14.

25. Carles SALVADOR, *F. Almela i Vives: "Pomell de bibliòfils valencians"*, dins la secció «Les Lletres», «La Publicitat» (1 de novembre de 1929), p. 5.

26. Tant les dues novel·les com la revista utilitzen de tant en tant les formes verbals barcelonines; d'una manera més coherent la revista, i amb les idees menys clares les novel·les,

20. Carles SALVADOR, *Idioma. Els castellanismes*, «Timó», núm. 1 (juliol de 1935), p. 2.

21. Enric NAVARRO BORRÀS, *De l'idioma*, «Taula», núm. 4 (gener de 1928), ps. 3-4.

Les normes i els acords necessiten una pràctica que els fes efectius. El resultat pràctic de l'adopció del fabrisme depenia dels literats valencians, d'allò que fessin. Un encertat article de «Taula» havia proposat «incorporar-nos al comú llenguatge literari com a valencians».²⁷ I escrivia el seu autor: «Als escriptors valencians pertoca de produir amb el mèrit de llurs obres literàries la varietat valenciana de l'únic llenguatge literari».²⁸ La postguerra havia de seguir aquest camí tot deixant de banda l'altre, el de «La República de les Lletres».

La solució del problema ortogràfic era quelcom indispensable per a l'existència literària de l'idioma. Com escrivia «Guillem Renat» en ocasió del discurs de recepció de Carles Salvador al Centre de Cultura Valenciana, «Les normes gramaticals defensades per Carles Salvador és l'única cosa que demostra que el valencià és una llengua. Altrament, els escrits dels escriptors patoisants i antinormistes —anarquia incivil— demostrarien que el valencià és un dialecte, pur patois».²⁹

Més encara, l'ortografia i la llengua literària esdevingueren indestructibles amb la dignificació de l'idioma, i, al capdavant, amb la recuperació del país. Així, l'ortografia, una qüestió formal, esdevenia (influiria en) l'essència i decidia el caràcter acceptable o refusable de la llengua. Quan J. Reig escrivia «sempre he cregut que la solidaritat ha de florir més que en part alguna en les normes ortogràfiques»³⁰ potser pensava que calia començar per les normes ortogràfiques per aconseguir una societat nacionalment solidària.

que havien estat publicades per «L'Estel» (*Icar o la impotència*) i la Societat Castellonense de Cultura, dins la seva «Biblioteca de Contemporanis» (*El cavaller del dubte*). C. Salvador mostra el seu desacord amb la línia de la revista: «Potser fóra bo que «La República de les Lletres» tingués en el seu segon any de vida la constant preocupació de fer una revista de cara a València. I això amb el doble interès de captar els estudiosos de les nostres formes lingüístiques i el de no allunyar una massa de lectors valencians que encara no s'expliquen certes naturals i reals posicions d'unitat lingüística. Potser fóra bo seguir al peu de la lletra aquell magnífic consell de Mestre Fabra: Netegeu el vostre valencià de castellanismes i no us preocupeu de res més» (CARLES SALVADOR, *Lletre de València, La República de les Lletres*, «Sóller», any II, 2a. època, núm. extraordinari [11 de juliol de 1935], p. 75).

27. E. F., *A propòsit d'un llibre i d'una enquesta*, «Taula», núm. 34 (juliol de 1930), ps. 4-7.

28. *Ibid.*

29. «GUILLEM RENAT», *Qüestions de Llenguatge*, «Timó», núm. 8-9 (febrer-març de 1936), p. 6.

30. JOAQUIM REIG, *Contes per a infants*, «Taula», núm. 29 (febrer de 1930), p. 7.

I creure això significava creure en el llenguatge com a «realitat» modificadora de l'autèntica realitat.

Efectivament, la llengua era quelcom més que un mitjà d'expressió. «Tots sabem que l'ànima del poble és l'idioma», escrivia Navarro Borràs.³¹ I el que cal fer, venia a dir Navarro, si volem el renaixement espiritual de València, és perfeccionar i treballar l'idioma, car quan l'«idioma s'estima i s'eleva, es dignifica, la cultura i l'espiritualitat s'afirmen, s'autonomitzen i floreixen amb personalitat pròpia».³² I recordava l'aforisme: «Poble que sa llengua recobra, a si mateix se recobra».³³ No cal dir que per a això calia tenir una fe immensa en les possibilitats de l'idioma. Encara que d'altra banda era el camí més «fàcil» de recuperar el país, ja que, com deia Carles Salvador, «la literatura, aquest altíssim, nobilíssim joc de paraules i d'idees és l'única arma que podem manejar al nostre gust».³⁴

La llengua literària, doncs, ocupava un lloc important en el programa de recuperació nacional, perquè dignificant la llengua s'elevava el poble. D'aquí que no resulte estranya la qualificació d'homes «guia» atorgada a l'escriptor en alguna ocasió, i les referències a la «redempció per la literatura».³⁵

Un cop definit el programa, l'única preocupació de l'escriptor (com a tal escriptor) fou l'obra ben feta. S'havia d'eleva el nivell de la producció literària i oblidar-se provisionalment del públic. Adolf Pizcueta escrivia el que calia fer: «Els fets mostren que la gent de lletres de València, si vol seriosament que la cultura autòctona prospere, ha de treballar més, curant sempre que la vocació es mantinga alerta i que les seues produccions arriben profusament al públic. Hem de partir del principi que són els escriptors i els poetes els que han de crear la literatura i que el públic, la gent que llig, per la seva missió receptiva s'anirà formant al compàs d'aquella».³⁶

31. ENRIC NAVARRO BORRÀS, *De l'idioma*, «Taula», núm. 4 ...

32. *Ibid.*

33. *Ibid.*

34. CARLES SALVADOR, *Significació del vanguardisme*, «Taula», núm. 24 (setembre de 1929), ps. 8-9.

35. Carles Salvador dona la benvinguda al novell narrador Sales Boli tot dient-li: «Salut, valencià que vens d'incorporar-te a la redempció de València per les vies de la literatura» (CARLES SALVADOR, «Fontrodada». *Novella de Lluís Sales Boli*, dins la secció «Llibres Valencians», «La Publicitat» [16 de setembre de 1932], p. 3).

36. ADOLF PIZCUETA, *El camí de la nostra literatura*, «Taula», núm. 13 (octubre de 1928), p. 7.

Per tant, l'escriptor, quan fa la seva obra, ha de fer només literatura sense preocupar-se per qüestions pedagògiques, que, al capdavant, esdevenien sempre concessions antiliteràries. En realitat, el nivell del públic era el resultat de la literatura que l'havia format: els jocs florals i les novel·letes fulletonesques; és a dir, no era pas un estat natural, ans era un estat cultural que s'havia de rectificar. En definitiva, elevar la cultura del poble era l'objectiu desitjat, i per a aconseguir-ho havien d'elevar el nivell de les obres literàries.

També Caballero explicava en un article aparegut al número 23 de «Taula» com l'ideal era que l'obra dels escriptors assolís la màxima difusió, però això no s'havia d'aconseguir a costa de l'obra artística. Al contrari: «Creem, simplement, que convé ara molt més a les lletres valencianes que els seus escriptors atenguen preferentment a la qualitat que no a la quantitat.»³⁷ Així, doncs, calia preocupar-se per l'estudi i pel treball, i així, «allunyant-nos ara —escrivia—, podem arribar en el pervindre, a interessar el cos del nostre poble». Caballero refusava possibles acusacions d'«orientació impopular». La seva posició és comparable a la de Carles Salvador quan aquest escrivia (durant la polèmica sobre l'avantguarda): «Rebutgem l'acusació de que fem obra impopular. Poble és el conjunt de ciutadans. L'aristocràcia de l'esperit, de la cultura, és poble. Ella més que no ningú té set de literatura. Denunciem com a impopulars els poetoides, incapacitats de fer sentir emoció.»³⁸

Ambdós autors proposen fer ja la literatura per al poble ideal, com si el poble fos ja «el conjunt de ciutadans» i «l'aristocràcia de l'esperit». Així, amb la lectura d'aquesta literatura el públic de la societat valenciana de llavors aniria formant-se i acostant-se progressivament a la seva idealitat.

Però calia temps perquè el treball dels artistes fos aprofitat pel poble. En això no s'havia de ser gaire optimista, ja que, com escrivia Caballero en l'article anterior, «consequir que el públic nostre, desorientat, ignorant, no ja del lèxic literari, sinó àdhuc de les expressions castisses, vives encara en

boca d'hortolans i mariners, s'aficione de bell nou, li prenga el gust a la literatura dels rònecs que, amb justícia, poden apellarse literats, és poc menys que demanar peres a l'om. No cal fer-se il·lusions de campanyes intenses, de croades patriòtiques. Més que llabor d'artistes, la intuïm objectius de polítics».³⁹

L'estratègia «noucentista» del grup de «Taula» fou identificada per l'ex-noucentista Carles Soldevila, el qual donava la seva benedicció en un article de «Taula»:

«Els coratjosos comensals de *Taula de lletres valencianes* es troben a hores d'ara davant d'algun dels problemes íntims que nosaltres hem hagut de resoldre deu o quinze anys enrera. És natural que, àdhuc sense voler, vinguin a fixar-se en les nostres solucions.»⁴⁰

«Myself», en aquest mateix article, animava els escriptors de «Taula» a continuar el camí emprès, ja que —segons deia— era l'únic possible. I continuava:

«Mai no he deixat de comprendre i de proclamar el deute enorme que teníem envers els poetes difícils, els prosadors refinats, els que escrivien «en un argot artificial», els que usaven un lèxic «de laboratori», en fi, bona part dels literats que formaven la generació precedent.

»La nostra normalitat, les nostres facilitats expressives no existirien probablement sense la delicada gimnàstica que ells varen imposar a l'idioma.»

Evidentment, per als escriptors valencians, aquella era l'hora d'imposar «la delicada gimnàstica» a l'idioma.

4. La connexió amb el Principat

El grup d'intel·lectuals que aspirava a crear una cultura nacional havia de plantejar-se, indefugiblement, les relacions amb el Principat, amb les altres parts de la nació.

Les relacions dels intel·lectuals barcelonins amb els de la ciutat de València havien passat per diferents tipus de lligams. La «germanor» de la Renaixença deixà pas a una comunicació que —inajornable— havien de superar els nostres escriptors.

En primer lloc, s'havia de recuperar el terreny perdut, el difús sentiment nacional de la «Renaixença», i després

37. FRANCESC CABALLERO I MUÑOZ, *Divulgació? Selecció?*, «Taula», núm. 23 (agost de 1929), ps. 4-5.

38. CARLES SALVADOR, *Colps d'escut i de sageta*, «Taula», núm. 23 (agost de 1929), ps. 6-7.

39. FRANCESC CABALLERO I MUÑOZ, *Divulgació? Selecció?*, «Taula», núm. 23 ...

40. «Myself», *Divulgació? Selecció?*, «Taula», núm. 24 (setembre de 1929), ps. 3-4.

anar més lluny: clarificar aquest sentiment. Es tractava de recuperar la Renaixença i renovar-la. Mateu i Llopis explicava així el nou plantejament dels escriptors valencianistes: «Hom diria que amb els nous grups selectes ha reeixit, a la moderna, aquell pensament dels temps primers del Renaixement cultural, però més definit encara, amb més vera consciència d'aquesta mateixa unitat.»⁴¹

Si volien superar el provincialisme i crear una cultura nacional, era necessari normalitzar les relacions amb la resta de la nació amb la qual formaven aquella «cultura única, indivisible i tripartita.»⁴²

La reflexió sobre la personalitat del país que havien iniciat els de «Taula» els menava a proclamar la unitat nacional dels Països Catalans. Els intel·lectuals valencianistes eren conscients de ser minoria en aquest punt, però no s'estigueren en cap moment de manifestar la catalanitat del país. Calia deixar el llast espanyolista que pertorbava qualsevol intent seriós de superar el tradicional provincialisme valencià. En el «redreçament» s'havia de fixar el marc nacional de la pròpia cultura.

Però, a part de la comuna identitat nacional, hi havia generalitzada la idea que els valencians s'havien perdut en el seu procés de recuperació contemporània, mentre que al nord de l'Ebre s'havia seguit un camí més o menys acceptable. Com que la cultura catalana del Principat presentava una salut gairebé normal, als anys trenta (des de la referència valenciana, si més no) els valencians ansiosos de normalitat s'havien d'enganxar al carro barceloní, que aleshores era el que millor funcionava.

Calia aprofitar-se, assimilar els avenços de tota mena que els catalans del Principat havien incorporat a la cultura nacional. I ja hem vist com en el camí de la reconstrucció nacional també hi havia alguna lliçó aprofitable.

Els escriptors valencians intentaren normalitzar les relacions culturals entre el nord i el sud («Taula» i Proa treballaren en aquest sentit) amb l'objectiu de superar la incomunicació nacional: consideraren com a pròpia la literatura moderna que es feia al Principat (també les editorials), donaren a conèixer la realitat valenciana a través de la premsa barcelonina (C. Salvador, Almela, Caballero, Ranch) i la realitat

barcelonina a través de «Taula» (A. Perucho).

Aquesta normalització de relacions suposava una prova de foc per als escriptors valencians. El món valencià de la cultueta havia estat fins llavors autosuficient i panxacontent tot alimentant-se d'unes inèrcies extraliteràries. Davant la nova situació que ells mateixos van creant, els intel·lectuals valencians veuen clar que han d'autoexigir-se uns nivells literaris normals i deixar de banda els ressorts que «momifiquen» la «literatura valenciana». Pretendre ser llegit a Barcelona exigia escriure quelcom amb una mínima dignitat literària; escriure bé.

Així, Carles Salvador feia retrets als escriptors valencians pels defectes gramaticals de llur obra, els quals calia fer desaparèixer per tal de posar-se «al costat, dignament, de la literatura catalana normal.»⁴³

I quant a la qualitat literària, escrivia també Salvador: «Els poetes valencians els trobem suficientment preparats ja per a tal incorporació.»⁴⁴

Possiblement hi «perdrien», car la glòria local segura i confortable era abandonada per un ambient de major competència on la majoria dels escriptors tenien unes millors condicions per a fer llur obra; però al capdavant era un guany. El món viciat de la «literatura valenciana» era substituït per un marc de referències culturals més ampli i més normal: el marc nacional propi. Si la «glòria» personal perillava, els resultats culturals fructificarien com mai no s'havia esdevingut al país. I això era el que comptava.

Però la normalització no era pas tan fàcil. No depenia només de la voluntat d'aquells escriptors valencians. A Barcelona no es tenien, per regla general, les coses tan clares. Els nostres intel·lectuals reclamaven un cop i un altre l'atenció dels cercles barcelonins a la realitat cultural valenciana: demanaven que es tingués present la cultura que es feia al País Valencià a l'hora de comptabilitzar la cultura nacional; que es donés a conèixer per al Principat l'obra dels autors valencians tot parlant-ne a la premsa o publicant-ne llibres etc.

En algun cas s'arribà a demanar una postura més activa: un intervencionisme cultural, la qual cosa volia dir, a fi de comptes, contribuir amb

41. Felip MATEU I LLOPIS, *op. cit.*, p. 35.

42. *Ibid.*, p. 36.

43. Carles SALVADOR, *El nostre polígon literari*, «Taula», núm. 10 (juliol de 1928), p. 3.

44. *Ibid.*

més eficaça a la regeneració del país. Així, Navarro Borràs insinuava que les editorials barcelonines es preocupessin del mercat valencià: «Els editors catalans farien bé d'estudiar la forma de propagar, almenys, els llibres que pel tema (història, geografia, arquitectura, etc.) ens són d'utilitat necessària, i això s'ha de fer, com ací diem, "ficant-ho pels ulls"».⁴⁵

I Carles Salvador exposava tot un pla de reconquesta espiritual:

«Desitjo que València, ço és, el que ara diem el País Valencià, sigui reconquistat pels catalans. La conquesta material, territorial fou feta sota l'alt guiatge del rei Jaume, i el nostre orgull de valencians és nat d'aquest fet històric. Ningú no ha sentit recança de tal fet.

»ARA DEMANO LA RECONQUESTA ESPIRITUAL. Potser ara oïriem veus d'exclamació en contra. Els nostres fills i els nostres néts agrairan el regament espiritual fet a l'escalf dels fogars catalans. No em desagrada, ja bé es pot comprendre, la bel·licositat del mot "reconquista". Car avui València es gron-

xa entre la pròpia ànima i l'ànima castellana. I cal descastellanitzar-la. I per a aconseguir tal cosa, per a destruir el nostre actual atuïment col·lectiu, cal que una força germana, per no dir una pròpia força catalana, ens prengui i ens animi; ens prengui i ens posi al seu mateix nivell d'actuacions pairals; que ens prengui i ens ajudi a lliberar-nos. Això fóra, senzillament una nova reconquesta. (...)

»Cal que Catalunya desplaci cap a València els homes més hàbils i les seves institucions més prestigioses disposats a fer una íntegra reconquesta espiritual. És d'una imperiosa necessitat que els catalans recorrin, ciutat per ciutat, poble per poble, vila per vila, tota la nostra terra conferenciant, allisonant, fundant biblioteques, escoles, museus, organitzant escorcolls d'arxius, creant excursionismes, campaments palestrins... ço és, fogars de cultura i civilitat.

»TALMENT UNA CREUADA.»⁴⁶

SALVADOR PALAZON

45. ENRIC NAVARRO BORRÀS, *El llibre català*, «Taula», núm. 10 (juliol de 1928), p. 10.

46. CARLES SALVADOR, *Lletres als catalans pan-catalanistes*, «La reconquesta de València», «La Publicitat» (24 d'abril de 1932), p. 1.

Notícia dels poetes «marcians»,* per Jonathan Raban

El 1972, l'últim número de la «Review» d'Ian Hamilton fou dedicat a un simposi sobre «L'estat de la poesia». Només quinze anys més tard ja té regust de document històric esgrogueït. El to del simposi és bel·líc: troba enemics i traïdors a tots els pres-

tatges, i el futur de tota la literatura anglesa està amenaçat per forces sinistres. «La poesia americana» és considerada la gran i nociva influència colonial per més de la meitat dels 35 participants, pocs dels quals es prenen la molestia de clarificar si es refereixen a Robert Lowell, o a Allen Ginsberg, o als imitadors de la Black Mountain de William Carlos Williams. «El poeta de Liverpool» són tractats amb una barreja de por i de burla. «Les files dels analfabets aixequen veus puerils i sense ritme», escriu Roy Fuller. «La simplicitat infantil ho és tot», escriu Julian Symons.

El que ningú del simposi no acaba de dir, tot i que tothom ho insinua vagament, és que el 1972 encara semblava que la «revolució poundiana» era el que movia el món. Seguint el llarg solc de *The Waste Land*, els *Cantos*, el *Paterson* de Williams i el *Briggflatts* de Bunting trobem l'A de Louis Zukofsky, el *Maximus* de Charles Olson, el *Howl* d'Allen Ginsberg, la substitució de la mètrica per la «respiració» i de

* Aquest article es va publicar, amb el títol de *Martian Arts*, a «London Review of Books», vol. 9, núm. 14 (23 de juliol de 1987), ps. 16-19. Hem d'expressar el nostre agraïment a l'autor, Jonathan Raban, i a la «London Review of Books» per les facilitats que ens han concedit per publicar-ne la traducció, i a Alan Yates per l'aclariment d'algunes referències textuais. Pròpiament, l'article ressenya els següents llibres: *Home and away*, de Steve Ellis (Bloodaxe), 62 ps. *The Ballad of the Yorkshire Ripper*, de Blake Morrison (Chatto), 48 ps. *The Frighteners*, de Sean O'Brien (Bloodaxe), 64 ps. Però introdueix també referència a aquests altres: *Late Pickings* de Gavin Ewart (Hutchinson), 126 ps. *Collected Poems* de Miriam Wadlington (Oxford), 422 ps. *Funeral Games and Other Poems* de Vernon Scannell (Robson Books), 63 ps. *Letter from Tokyo* d'Anthony Thwaite (Hutchinson), 86 ps. *Skeddadle* de John Levett (Peterloo Poets), 69 ps. *Drugstore fiction* de Roy Kelly (Peterloo Poets), 63 ps. *The Faber Book of 20th-Century Women's Poetry* (editat per Fleur Adcock. Faber), 303 ps. *The sign of the Water Bearer* de Heather Buck (Anvil), 55 ps.